

ISSN 2245-3539

Orientering

Nr. 52 – Marts 2019 – 24. årgang

- s. 1 År 2018 – formand og arkivleder ser tilbage
- s. 2 Indkaldelse til Generalforsamling – 12. marts.
- s. 3 Snevinteren 1978-79 – ”Snekriegen”
- s. 4-6 ”Toreby-maleren” og ”Smede-Maren”
- s. 7 En bog om lollandske landsbyer
- s. 7-8 Hvad vi dog går og laver i Arkivet
- s. 8. Adresser m.v.

Året 2018 - af Susanne Poulsen og Tage Rødby Jensen

Det er en glæde at arbejde på arkivet, efter at vi fik det renoveret, og der bliver arbejdet intenst hver tirsdag aften af de frivillige, som udgør et godt team.

Vi får stadig arkivalier ind, der skal registreres, det er altid dejligt.

Vi har haft mange besøg i arkivet, nogen der kommer med noget og nogen der skal have hjælp til at finde noget, og andre igen skal se, hvad vi har.

Aktiviteten på nettet stiger fortsat, og der kommer mange mails med spørgsmål både herhjemme fra og fra udlandet.

Vi frivillige arbejder stadig med at registrerer billeder/fotografier og dokumenter, samt hjælpe med at finde materialer, når der kommer nogen, der har brug for vores hjælp. Vi har stadig rigtig meget, der skal registreres, og det går langsomt fremad.

Susanne har været på arkivuddannelses modul 5, som er Ledelse og samarbejde og arkivlederens opgaver, et rigtig spændende og interessant kursus.

Tage har været til årsmøde i Middelfart den 6. og 7. oktober. Det var som sædvanlig interessant.

Vi havde foredrag i efteråret med billeder: Polakkerne i Danmark omkring år 1900 med Torsten Elsvor, han var inde i sagerne – og en god fortæller.

”Arkivernes Dag, lørdag” den 10. november, havde temaet: ”indvandring omkring år 1900”. Det var specielt ”polakkernes” historie i Toreby Sogn, vi satte fokus på. Udstillingen kan stadig ses i vores lokaler på 1. sal.

Vi har måtte investere i en ny PC (computer), og vores næste store udfordring er, at den store kopimaskine er gået til de eviges jagtmarker. Vi fik afslag fra Velux-fonden på en ansøgning. Det giver Arkivet et stort problem, da vi ikke kan anskaffe en ny med de midler, vi har til rådighed.

Fortsættes på næste side

Det er glædeligt, at der er så stor aktivitet på vores Facebook-side med billeder og oplysninger, men vi vil gerne at flere af jer også vil kigge op på arkivet og dele jeres historier med os og gerne tage de originale billeder med, som vi rigtig gerne vil scanne, så vi får dem i en høj opløsning.

Vi kan også se, at der er rigtig mange, som bruger vores hjemmeside, ikke kun fra Danmark, men vi har også ”kunder” fra Amerika og Australien.

Vi ønsker alle vores medlemmer et godt nytår.

Tage og Susanne

Herved indkaldes til **ordinær generalforsamling i**

Toreby Sogns Lokalhistoriske Forening og Arkiv,

tirsdag d. 12. marts 2019 kl. 19,00

i Torebycentrets cafeteria – ”Åkanden” - Åmarksvej 5, Toreby.

Dagsorden:

1. Valg af ordstyrer/dirigent

2. Beretning fra Lokalhistorisk Forening v/Susanne Poulsen

3. Beretning fra Arkivet v/Tage R. Jensen

4. Fremlæggelse af det reviderede regnskab v/Otto Sørensen

Hvis nogen vil have regnskabet tilsendt, bedes henvendelse rettet til bestyrelsen.

5. Indkomne forslag. - Forslag skal være bestyrelsen i hænde senest 8 dage før generalforsamlingen.

6. Arbejdsplan, budget og fastsættelse af kontingent.

7. Valg:

a. Bestyrelsen (Susanne Poulsen, Niels Lück og Otto Sørensen). – Niels Lück ønsker at ”træde lidt tilbage”, og bestyrelsen foreslår derfor, at Knud W. Hansen vælges i stedet. – Susanne og Otto genopstiller.

b. Suppleant: Knud W. Hansen – Ved valgt under pkt.a - foreslår bestyrelsen Niels Lück.

c. Valg af revisor. Jørgen Skaftø afgår efter rigtig mange års arbejde. Bestyrelsen foreslår Irma Jørgensen.

d. Valg af revisorsuppleant: Irma Jørgensen – ved valgt til revisor (pkt. c) – er jobbet ledigt.

Alle valg er naturligvis ”frie”, og bestyrelsens forslag er til forhandling.

8. Eventuelt.

FØR generalforsamlingen vil **Kirsten og Knud Marqvorsen** fortælle barndomserindringer fra **Nagelsti** og omegn.

Sne-vinteren 1978-79 – ”Vinter-krigen” – af Otto Sørensen

Det er nu 40 år siden, Lolland-Falster og Sydsjælland blev snedækket som ikke tidligere i ”mands minde”.

Jo, naturligvis er vi nogle stykker, der kan huske vintrene **1943-44** – og dengang var hele landet ramt, - men det er en helt anden historie.

Mange mennesker i 1978-79 husker de problemer (udfordringer), sneen var årsag til. De fortællinger vil ARKIVET gerne have! – Mange har sikkert taget fotografier fra ”kampen”, - dem vil vi også gerne se - og arkivere! – Vi har nogle fotografier – se senere i bladet.

Men lad nu mig lægge ud med en fortælling fra 1978:

Vi boede dengang på Mosevænget i Toreby, og vi havde haft mine svigerforældre fra København på julebesøg. De skulle hjem 3. juledag (havde ikke medicin til flere dage), og vi kørte dem til stationen i Nykøbing. Det var begyndt at sne, men ikke noget alvorligt!

Jeg hjalp med bagagen og stod i tog-gangen sammen med mange andre, da jeg mærkede, at toget satte sig i bevægelse! Jeg ”sprang” over kufferter og masede mig frem til udgangen. Døren var smækket, men jeg fik den op, og sprang ud på perronen – og det var i sidste øjeblik – perronen var slut 1 meter fremme – derefter var der kun sveller og skærver!

Hanne var ret chokeret – på grund af min dårlige ryg, og det blev ikke bedre, da vi senere hørte, at det var det absolut sidste tog til København – i meget lang tid. – Tænk, hvis jeg skulle have svigerforældre boende yderligere 3 uger? – eller hvad skulle jeg dog lave i København i flere uger? Og alle de praktiske problemer på hjemmebane? - Vi kom til Toreby - og sneede inde – ligesom tusinder andre! Resten af Danmark havde svært ved at tro på vores sneproblemer, og mange fra Lolland, som var på vej hjem fra juleferie rundt i Danmark/Verden måtte måbende høre, at de ikke kunne komme længere med toget end til Næstved!

Vores medarbejder, Knud, var ”på toppen under sne-krigen”:

Gammel Landevej. - Det er gavlen af TGB's klubhus til venstre, - vejskilt og gadelampe er næsten væk

Fortsættes på næste side

Her har en anden af vore flittige ”medarbejdere”, Niels, været på Toreby Vestergade – i 1978 - med udsigt mod jernbane og Hamborgskoven.

Vi vil gerne have **din historie – dine fotografier!** I næste nummer? – vi scanner gerne fotografier for dig! (medbring evt. usb-stik)

En håndværksmester i 1700-tallet i Toreby: ”Toreby-maleren” – igen!

– og ”Smede-Maren” – igen! - -

af Otto Sørensen

Der er tidligere skrevet her i ORIENTERING om **Anders Jørgensen Børsen** (eller **Bruun**) – se nr. 39 (særnummer). Han blev født 15. dec. 1903 og døde 18. juli 1876. Han var husmand og selvlært snedker, tømrer, maler og murer i Toreby.

Også ”Smede-Maren” har vi skrevet om i ORIENTERING (se nr.41 og 45), og vi vidste, at Nationalmuseet for mange år siden havde været på besøg hos Smede-Maren, og at de havde fået lov til at tage nogle møbler med til museet.

(ORIENTERING nr.39, 41 og 45 kan ses på vores **hjemmeside**: info@torebyarkiv.dk)

Det spor måtte forfølges, og **Nationalmuseet** var ret hurtige til at svare: Et foto af et skab kan ses i bogen ”Danske Bondemøbler” af Axel Steensberg og Grith Lerche (bd.2 s.65-66-67). Den bog var til at låne på nærmeste bibliotek, og her ses et par billeder fra bogen:

”Madskab af fyr med profilerede egetræs-plankefødder. Fra Toreby på Lolland. I midten skuffe med vandret rillet forside. To skabsdøre foroven, en bred dør forneden med to fyldninger svarende til de øverste, Pyntegitter med dobbelte bueslag over gesimsen. Øverste initialer:ARS KID A(nno) 1846 Anders Rasmussen og hustru Karen Jørgensdatter, der i 1845 var henholdsvis 36 og 29 år gamle. De boede i Toreby by, hvor han var husmand og levede af sit jordbrug.

Han havde en 21 årig (broder) boende som indsidder og væver. Parret må være blevet gift o. 1836, dette var således ikke anledningen til, at de fik deres bysbarn, Anders Jørgensen Børsen eller Brun (1803-76), der var husmand, snedker, tømrer, maler og murer, til at lave skabet. Men det er formentlig ham, der har fundet på at sætte det gamle ordsprog over skuffen (stavningen er her **som i originalen**):

Fortsættes på næste side

Lev varli. Tær sparli. Tiden er farli. Døden kommer snarlig. - I anledning af pesten i 1619 udsendte det medicinske fakultet ved Universitetet dette vers, men med følgende to indledningsstrofer:

Omvend dig snarlig. Bed Gud alvorlig. I Jacob Madsens visitatsbog citeres en tilsvarende indskrift fra prædikestolen i Øse kirke ved Varde 1587 men med denne tilføjelse:

Herre Gud, før mig på den ø, erlig at lefve oc salig at dø.

I Nationalmuseets 3.afd. findes et lignende skab fra Frejlev på Lolland dateret 1831.”

Et kig i bogens register betød, at jeg måtte have fat i bind 1. Her var fotografier af 3 møbler, som bliver opbevaret i Nationalmuseet: en seng, en hatteæske og en standkiste - fremstillet og bemalt af ”Toreby-maleren”.

Steenstrup skriver: **”Omhængs-seng af fyr. Toreby (-).** Formentlig dekoreret af Torebymaleren Anders Jørgensen Børsen eller Bruun. Blågrønne remstykker, grønne fyldninger samt røde og gule blomster med sorte stilke og blade. Indskrift: ARS KJD 1846 dvs. Anders Rasmussen, der i 1845 var 36 år og levede som husmand af sin jordlod i Toreby, gift med den 29-årige Karen Jørgensdatter. Parret havde da fire børn og en

247

voksen tjenestepige. - -” Beskrivelsen er forkortet af OS.

”En **hatteæske af fyr. Toreby (- -)** Skydelåg og beslag-imiterede maling på de zinkede hjørner. Dekorationen er udført af Anders Jørgensen Børsen i Toreby o. 1830. (- -) Indskrift: JHHD , dvs. Johanne Hansdatter, der i 1834 var gift med smedemester Mads

Rasmussen i Døllefjelde (- -).

”**Standkiste af eg med buet låg. Toreby, Lolland.** Jernhanke og beslag. Indvendig læddike* samt Neu-Ruppinerark** efter Lahdes dragtbilleder*** med dansk og tysk tekst som opklæbet kistebillede. Profilerede plankefødder med kannerering. Ejerinitialer: KJD (Karen Jensdatter?) i blomsterkranse. Malet af Anders Jørgensen Børsen eller Brun”.

Forklaringer til ord i artiklen om møblerne:

* **læddike**, *læddike*, skuffe eller lille rum med klaplåg anbragt inden i fx en [kiste](#) eller et skrin til opbevaring af småting

** **neuruppinerark** [nøj-] (tysk) folkelige billedark trykt i den tyske by Neurup i 1800-tallets sidste halvdel. - Opkaldt efter byen Neuruppin i Tyskland, hvor man fra o. midten af 1800-tallet fremstillede folkelige billedark, der nu er genstand for stor samlerinteresse. - Nu er arkene blevet dyre antikviteter, - og så gør man ikke mere nar af dem.

*** **Lahdes dragtbilleder:** *Gerhard Ludvig Lahde*, 19.10.1765-30.11.1833, kobberstikker. Han trykte populære topografiske, historiske og satiriske blade, som stadig interesserer ved deres præg af aktualitet.

Fortsættes på næste side

Nationalmuseets standkiste ligner rigtig meget den kiste ARKIVET har fået af familien Marqvorsen – incl. læddike og kistebilleder!

Her i bladet kan du se 2 fotografier af de ”plakater”, som er klæbet op på indersiden af ”vores” kistelåg. – De er begge meget beskadiget, men læselige.

På den ene ”plakat” ses ”Det stedsevarende gudelige Stue-Uhr”, som for hver time i døgnet har et vers, som er citater fra Jesu Kris’ fire og tyve lidelsestimer”.

– Billedet viser kun øverste halvdel.

Den anden ”plakat” er en ”gratulations-plakat”, som ønsker held og lykke til ”vore forældre” – desværre uden navne.

JEG synes, at det er interessant, at der har levet en ”husmand” i Toreby (1803 – 1876), som har sat sine spor i eftertiden med mange møbler, som er ”værdige” til at blive opbevaret i Nationalmuseet op til i dag.

I bøgerne findes Nationalmuseets registreringsnumre, så det kan være, at en læser ved lejlighed vil bede om lov til at se møblerne? Det hører vi gerne om!

På Stiftsmuseet (Museum Lolland-Falster) kan ses en stor samling af folkekunst, hvor ”Toreby-malerens” møbler også kan findes.

Du/I må gerne reklamere hos alle I kender om at blive medlem af Lokalhistorisk Forening, - eller om at blive frivillig i Arkivet, da der behøves friske kræfter for at få gennemsnitsalderen noget ned, - og der er arbejde nok til mange år fremover. – Indmeldelse til bestyrelsen – eller betal kontingent via bank-konto: 5359 0243551 - Husk at oplyse navn og adresse (Kontingent: 175 (husstand) – 125 (enkeltmedlem)).

LollandBibliotekerne har samlet en lang række skildringer af livet i landsbyer på Lolland – herunder Toreby og Grænge. Det er der kommet en bog ud af: ”Min landsby på Lolland – 31 erindringer fra 32 landsbyer”. – Redaktøren af ORIENTERING har ”lånt” et lille afsnit – skrevet af Amdi Silvestri (han havde sit barndomshjem på Gl.Landevej og hed Amdi Hansen).

”Toreby

Jeg voksede op med at høre om Torebys forsvundne storhed. Vi havde været landets største landsbykommune før kommunalreformen (1970), og hvis bare de kunne havde ventet et par år med den sammenlægning, havde vi ikke alene haft Torebyhallen, men så sandelig også en svømmehal. Hvad det dog ikke kunne være blevet til for Toreby, og fodboldklubben var den mest vindende landsbyklub i landet, ikke at forglemme. Jeg tjekkede aldrig om disse ting passede, jeg troede blot på dem. Jeg voksede op i ruinerne af den storhed, noget som de voksne lød som om de begræd, men som jeg ikke følte nogen sorg over. Hvorfor skulle jeg også det? Jeg levede jo i tiden efter.”

Så kommer Amdi ellers i gang med skildringen af sit Toreby – 1980’erne og 90’erne. – Han giver et tidsbillede, som er guld værd, om Torebys nyere historie. – Tak for det! – Køb eller lån bogen, - det er interessant læsning!

Også **Poul Pedersen** (Grænge Mølleby) og **Lisbet Ammonsens** (f. Petersen) Grænge, har bidraget med barndomserindringer i bogen. Dem vender vi måske tilbage til senere.

Hvad laver vi* i ”modtagelsen”?

Af Knud W. Hansen

Kære læser og/eller medlem af Lokalhistorisk Forening og Arkiv i Toreby Sogn.

Jeg vil her fortælle lidt om, hvad vi laver hver tirsdag aften i foreningens lokaler på 1. sal af Toreby Plejehjem - og hvorfor!

- A) Når du afleverer materialer til os, skal du med din underskrift på en afleveringserklæring bevidne, hvad du har afleveret til ejendom for arkivet - eller udlånt til skanning, affotografering samt evt. tillade kassation af materiale – dette er noget juridisk omkring rettigheder ved fremvisning og/eller publicering.
- B) Alle materialer bliver registreret elektronisk og gemt fysisk med henblik på evt. forskning og opsamling af historiske data til beskrivelse af fortidens dagligdag her i arkivets område - som er stort: Sundby, Nagelsti, Flintinge, Toreby, Grænge, Sløsserup, Øster Toreby, Hanemose m.m.
- C) Arkivet tilbyder også vejledning vedr. slægtsforskning, foto-arkivering m.v. og forenings- eller firma-arkiver, - her kommer arkivets andre medarbejdere os til hjælp.

Fortsættes på næste side

Hvad indsamler vi så? – her kan vi nævne typer på det materiale, vi har modtaget i 2018:

- Landskabskort, Søkort, Matrikelkort, Bygningstegninger. Tekniske tegninger vedr. Kloak, Vand, El og så videre.
- Diverse bøger til brug i vort bibliotek (Efter aftale). Skudsmålsbøger, Forskellige typer af protokoller fra foreninger og firmaer.
- Mange fotografier af personer og steder i sognet.

Vi modtager gerne: foto-billed-lyd materialer (Elektronisk-papir-negativ-dias o.s.v.) - Alt som kan beskrive firmaer, foreninger, familierelationer og generationers liv og færden.

*"vi" er **Knud W. Hansen** og **Niels Lück**, - men andre kan også modtage.

HUSK: arkivet har åbent HVER tirsdag kl. 19 – 21 – og efter aftale!

ARKIVET's adresse er: Åmarksvej 5, 4891-Toreby

Bestyrelse m.m.:

Susanne Poulsen (formand), Saks Københavnvej 13, 4891-Toreby, (2365 4985)
spp@privat.dk

Ingolf Møller Pedersen, Grænge Skovvej 14, 4891-Toreby, (2088 6352)

Egon Lintner, Flintingevej 7, 4891-Toreby, (5486 9438)

Niels Lück, Klosterstræde 9, 4800-Nykøbing F. (2085 1428)

Otto Sørensen (kasserer/redaktør), Møllevej 14, 4891-Toreby, (5486 9466)
otto.soerensen1@skolekom.dk

Jesper Smith, (suppleant) Kettingevej 5, 4892-Kettinge (2961 7930)
js@fuglsangkunstmuseum.dk

Knud Wilster Hansen (suppleant), Gl.Landevej 19, 4891-Toreby (5486 9615)

Tage Rødby Jensen (Arkivleder), Lindevænget 20, 2.th., 4800-Nykøbing F
tagerodby@live.dk (5174 6216)

Arkivet: 2929 0090 – og info@torebyarkiv.dk

HUSK: hvis **du** har en **mail-adresse**, så vil vi gerne have den! Ring den ind – eller bedre – send en mail til torebyarkiv@mail.dk.

Arkivets hjemmeside: torebyarkiv.dk/

Kontingent for 2019 er ændret ved generalforsamlingsbeslutning i 2017:

kr. 175 for "familie-medlemskab" og firmaer

kr. 125 for "enkelt-medlemskab".

- Betal kontant ved dit besøg i ARKIVET – eller ved generalforsamlingen.
- Har du "net-bank" – benyt vores konto nr. 5359 0243551,
- husk at oplyse "afsender".

PS. - alle banker kan naturligvis benyttes ved kontingent-indbetaling.